

ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ОСОБИСТІСНУ АВТОНОМІЮ НА РІЗНИХ РІВНЯХ ЇЇ ДОСЯГНЕННЯ

Особистісна автономія розглядається як механізм саморегуляції особистості, що по суті є усвідомленим вибором власних дій на основі як внутрішніх прагнень, так і зовнішніх впливів. Автономна людина переживає свою поведінку як самовизначення (вибір способу поведінки здійснюється самостійно на основі внутрішньо-особистісних детермінант), і вибрана поведінка відповідає її потребам, цінностям та інтересам. Поняття особистісної автономії пов'язано з формулюванням “позитивного” образу людини в психології. Тому особистісна автономія пов'язана з підкресленням психічного здоров'я, психологічного благополуччя і особистісного зростання. Автономна людини – це повноцінна особистість, здатна самостійно визначати і регулювати власне життя. Особистісна автономія – це характеристика щасливої, гармонійно розвиненої людини, оскільки пов'язана з високим рівнем інтегрованості “я”, із відкритістю до отриманого досвіду, з диференційованим ставленням до подій і до власної поведінки (її зовнішніх і внутрішніх проявів) [1].

Сучасні дослідники говорять про те, що особистісна автономія не є вродженою характеристикою, а формується в дитячому і підлітковому віці при сприятливих умовах розвитку. Питання про те, що саме може сприяти розвитку особистісної автономії дорослої людини, залишається відкритим. Разом з тим визнається, що рівень особистісної автономії не є незмінною психологічною характеристикою: протягом усього життя автономія може як прогресувати, так і регресувати в міру того, як розвиваються нові (або змінюються вже наявні) компетенції, якості, навички особистості, або зміна умов життя вимагає зміни поведінки. Існує кілька підходів визначення того, як виникає та розвивається відчуття особистісної автономії людини. Так залежно від поглядів конкретного дослідника наголос може робитись на дозрівання організму; Я-концепцію і мотивацію; на соціальні впливи і взаємини [2].

У запропонованій роботі робиться спроба дослідити низку факторів, які, на думку автора, впливають на особистісну автономію, сприяють її розвитку. Це такі фактори, як осмисленість власного життя (існування цілей, оцінка досягнутих результатів), високе самоставлення, життєстійкість, цінність само-актуалізації.

З метою проведення емпіричного дослідження були використані такі методики: особистісна автономія вивчалася за відповідною шкалою вивчення психологічного благополуччя К. Ріфф в адаптації Т. Д. Шевеленкової, П. П. Фесенко; фактори, які можуть впливати на розвиток особистісної автономії вивчалися за допомогою тесту смисложиттєвих орієнтацій (ТСО) О. Л. Леонтьєва, тесту-опитувальника самоставлення В. В. Столина, С. Р. Пантелєєва, тесту життєстійкості С. Мадді в адаптації Д. А. Леонтьєва, Є. І. Рассказової, Самоактуалізаційного тесту (САТ). Вибірку склали 150 студентів університетів м. Києва. Респонденти були розділені на три групи залежно від рівня їх особистісної автономії (висока, середня, низька автономія). Дані, показані досліджуваними з

різних груп, були порівняні за допомогою критерію Стюдента для незалежних вибірок.

Перше порівняння було проведене для підгруп з високою та низькою особистісною автономією. Показано, що респонденти з високою особистісною автономією мають чіткіші уявлення про власні цілі в житті та переважно внутрішній локус контролю, вони більшою мірою покладаються на власні сили, можливості та потенціал. Вони також краще ставляться до себе, вони поважають і приймають себе, цікавляться собою, очікують доброго ставлення від інших людей і не схильні звинувачувати себе у невдачах. Респонденти з високою особистісною самостійністю також мають більш високу життестійкість, тому вони краще протистоять складним життєвим умовам та мають більшу стійкість проти стресу та здатні успішно долати складні ситуації. Респонденти з високою особистісною самостійністю також покладаються більше на внутрішні мотиви, можуть діяти спонтанно та встановлювати теплі стосунки з іншими людьми. Цей результат досить очевидний, оскільки більшість з описаних рис складають основу розуміння особистісної автономії як психологічного феномену.

Ми припустили, що досліджувані особистісні характеристики по-різному впливають на особистісну автономію залежно від рівня автономії. Іншими словами, деякі характеристики важливіші для досягнення високого рівня автономії, але недостатній розвиток інших знижує особистісну автономію на найнижчих рівнях розвитку цієї властивості. Для підтвердження цієї гіпотези ми порівняли результати, досягнуті респондентами, що мають середню автономію з результатами респондентів з підгруп груп з високою та низькою особистісною автономією.

При порівнянні підгруп з високою та середньою автономією найбільш значні відмінності спостерігалися щодо цілей у житті. Усі показники, отримані за СТО, значущо вищі у групі з високою особистісною самостійністю. Також вищі показники самоставлення та самоактуалізації. Для показників життестійкості відмінностей не спостерігалися.

Порівняння підгруп з низькою та середньою автономією дало нам змогу визначити характеристики, відсутність яких знижує психологічну автономію людини. Так показники, отримані за СТО, не виявили відмінностей між цими двома підгрупами. Це означає, що люди з середнім або низьким рівнем автономії не ставлять життєвих цілей або не хочуть дійсно їх досягти, і це їх реальна відмінність від людей з високим рівнем автономії. Були виявлені відмінності у самоставленні та само-актуалізації і вони були досить подібними до відмінностей, виявлених при порівнянні респондентів із високою та середньою особистісною автономією. Найбільша примітна відмінність полягає у тому, що респонденти з низькою автономією мають значно нижчу життестійкість (показники загальної життестійкості та контролю) порівняно з респондентами, що мають середню самостійність. Тобто недостатня життестійкість людини знижує її сприйняття себе як незалежної, автономної людини і, отже, знижує її психологічне самопочуття. Крім того, респонденти з низькою автономією мають значно нижчий показник "підтримка" методики САТ. Це показник ступеню незалежності людини та самопідтримки; низькі значення означають, що індивід прагне бути залежним.

Висновки. Проведений аналіз емпіричних даних привів до таких висновків.

1. Характеристики самоставлення відповідають особистій автономії; це означає, що чим вище самоставлення, тим вище автономія. Іншими словами, якщо людина

вірити у власні сили, здібності, енергію, у свою здатність контролювати власне життя та бути само-послідовним, розуміти саму себе, якщо людина думає про себе як впевнену, незалежну, вольову та надійну людина, яку можна поважати, в тій же самій мірі вона також вважає себе самостійною людиною. 2. Низькі показники шкали “підтримки” показують, що людина прагне бути залежною від людей та ситуації. Отже, бажання позбутися такої тенденції – це перший крок до реальної автономії. Проте, цей показник не впливає на рівень автономії вище середнього, оскільки проблема залежності вже вирішена людиною з високим і навіть середнім рівнями автономії. 3. Життєстійкість, як здатність індивіда долати труднощі та перетворювати стресову ситуацію на перспективу особистісного зростання, може розглядатися як основа для розвитку автономії, але вона не може обумовлювати подальший розвиток особистої самостійності вище певного рівня. 4. Респонденти з високою автономією виявляють краще розуміння сенсу власного життя, їх життєва мета більш чітка, вони вважають, що здатні досягти життєвих завдань і цілей, що нехарактерно для респондентів із середньою та низькою особистісною самостійністю. І саме це є переломним моментом для досягнення автономії вище середнього рівня. Можна стверджувати, що існуючі життєві цілі та усвідомлення власного життєвого шляху створюють психологічну надбудову, що дозволяє людині досягти високої особистої автономії та відчувати повноцінне психологічне благополуччя.

Використана література:

1. Дергачева О. Е. Личностная автономия как предмет психологического исследования : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Москва, 2005. 20 с.
2. Мельникова В.Б. Автономия личности: обзор зарубежных подходов к проблематике. *Психологические исследования*. 2014. Т. 7, № 37. С. 9. URL: <http://psystudy.ru>

УДК 373.5.091.3:004(477)

Чайченко В. Ф., Бондаренко Т. М.

ІНТЕГРАЦІЯ МЕДІАОСВІТИ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Швидке зростання загального інформаційного потоку значно вплинуло на можливості особистісної взаємодії в умовах сучасного медіапростору й спричинило необхідність якомога раніше забезпечити ефективний організаційно-методичний супровід залучення дитини до роботи з інформацією, надання їй знань про інформаційно-психологічну безпеку [2].

Маніпулювання свідомістю особистості, використання різноманітних засобів і технологій інформаційно-психологічного впливу на неї стало досить звичним явищем у повсякденному житті. Вчені зазначають, що розуміння загроз для інформаційно-психологічної безпеки особистості, механізмів їх дії та можливостей